



მართლმსაჯულების საკითხები პარტიების
წინასწარჩევნო პროგრამებში - 2020

EMC

მართლმსაჯულების საკითხები პარტიების წინასაარჩევნო პროგრამებში - 2020

დოკუმენტი მომზადებულია „ღია საზოგადოების ფონდების“ (OSF) მხარდაჭერით. მის შინაარსზე სრულად არის პასუხისმგებელი „ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC).“ დოკუმენტში გამოთქმული მოსაზრებები შესაძლოა არ გამოხატავდეს დონორის პოზიციას.

ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი

EMC

Human Rights Education and Monitoring Center



 **OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS**

შესავალი

დოკუმენტში გაანალიზებულია 2020 წლის საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილე პოლიტიკური პარტიების ხედვები/წინასაარჩევნო პროგრამები მართლმსაჯულების საკითხებზე. უფრო კონკრეტულად, დოკუმენტში განხილულია პარტიების ხედვები და სტრატეგიები სასამართლო სისტემაში გასატარებელ რეფორმებზე, სამართალდამცავ ორგანოებში არსებული პრობლემების მოგვარებაზე, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის რეფორმირებასა და ნარკოპოლიტიკის საკითხზე.

ზოგად გამოწვევას წარმოადგენს ჩამოთვლილ საკითხებზე არგუმენტირებული, რეალისტური და კონკრეტული გეგმებით გამყარებული იდეების დეფიციტი. მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლოში და სამართალდამცავ ორგანოებში არსებული სისტემური პრობლემები მუდმივად არის პოლიტიკური დღის წესრიგის წამყვანი თემები, პოლიტიკური პარტიები მხოლოდ მსხვილ მიმართულებებს ასახელებენ, რომლებზეც ახალი მოწვევის პარლამენტში აპირებენ მუშაობას. აღნიშნული ხედვები მოკლებულია დეტალურ გეგმებს, სადაც გაწერილი იქნებოდა მათი განხორციელება დროში, აგრეთვე მითითებული იქნებოდა ამისათვის საჭირო ადამიანურ და ფინანსურ რესურსებზე. გარდა ამისა, წარმოდგენილი ხედვები რიგ შემთხვევაში ფრაგმენტულია და მათგან გამორჩენილია რიგი მნიშვნელოვანი საკითხებისა. მაგალითად, სასამართლოს თემატიკაზე, არც ერთი პოლიტიკური სუბიექტი არ საუბრობს უზენაესი სასამართლოს უვადოდ დანიშნული მოსამართლეების მომავალზე, ნაკლები აქცენტია საკონსტიტუციო სასამართლოს რეფორმაზე, ზოგადად იგნორირებულია მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის საკითხი. ყურადღების მიღმა დარჩენილი საპროკურორო საბჭოს მომავალი, რომელიც არსებულ კონსტიტუციურ მოწყობაში, უნდა იყოს პროკურატურის დამოუკიდებლობის და ეფექტიანობის გარანტი. განსაკუთრებით სამწუხაროა, რომ პარტიების ხედვებში სრულიად იგნორირებულია ნარკოპოლიტიკის საკითხი, მიუხედავად იმისა, რომ არსებული პოლიტიკა კვლავაც ინარჩუნებს რეპრესიულ და უსამართლო ხასიათს და ნარკოტიკული დანაშაულისთვის კვლავაც უამრავი მოქალაქე იხდის დისპროპორციულად მკაცრ სასჯელს.

განსაკუთრებულ კრიტიკას იმსახურებს „ქართული ოცნება“, რომლის წინასაარჩევნო პროგრამა, როგორც წესი, უზოგადესია და აქედან კონკრეტული ხედვების, ან გეგმების ამოკითხვა შეუძლებელია. გამონაკლის შემთხვევებში კი პარტიის პროგრამა საუბრობს ფრაგმენტულ მიმართულებებზე, მაგალითად სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ დავებში მართლმსაჯულების სწრაფად და ხარისხიანად უზრუნველყოფაზე, ისე, რომ პარტიის ხედვებში არაფერია აღნიშნული მართლმსაჯულების მიმართულებებით არსებულ ფუნდამენტურ პრობლემებზე. ნათელია, რომ „ქართული ოცნება“ უბრალოდ პრობლემის არადიარების სტრატეგიას

ირჩევს და ეს მიდგომა ვრცელდება როგორც სასამართლო, ისე სამართალდამცავ სისტემაში და უსაფრთხოების სამსახურში არსებულ გამოწვევებზე.

სამართალდამცავი სისტემა

გასულ წლებში სამართალდამცავი სისტემის მიმართულებით არაერთი რეფორმა გატარდა, თუმცა მათ უმრავლესობას აკლდა სისტემურობა. „ქართული ოცნების“ ხელისუფლებას არ აღმოაჩნდა საკმარისი პოლიტიკური ნება, რომ სამართალდამცავი უწყებები გამხდარიყო რეალურად დამოუკიდებელი და პოლიტიკურად ნეიტრალური; ქვეყანაში დღემდე მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს სისტემაზე პოლიტიკური გავლენის მაღალი რისკი, სუსტი ანგარიშვალდებულება და მკაცრი ცენტრალიზებული იერარქია. შესაბამისად, ლოგიკურია რომ წინასაარჩევნო კონტექსტში არაერთი პარტია საუბრობს პოლიციის, პროკურატურის და უსაფრთხოების ორგანოებში გასატარებელ რეფორმებზე.

I. შინაგან საქმეთა სამინისტროს რეფორმა

სამინისტროში დღესდღეობით განსაკუთრებულად პრობლემურია შემდეგი საკითხები:

- მინისტრის უფლებამოსილების ფარგლები;
- გამოძიების ხარისხი;
- დისციპლინური პასუხისმგებლობის გაუმართავი სისტემა;
- ძალის გადამეტების არაეფექტიანი პრევენცია.

არჩევნებამდე დაახლოებით თვე-ნახევრით ადრე, ხუთმა ოპოზიციურმა პარტიამ: „ნაციონალურმა მოძრაობამ“, „ევროპულმა საქართველომ“, „სტრატეგია აღმაშენებელმა“ „ერთიანმა საქართველომ“ და „გირჩმა“ ხელი მოაწერა მართლმსაჯულების სისტემაზე შეთანხმებას, რომელიც სხვა საკითხებთან ერთად, ასევე ეხება სამართალდამცავი უწყებების რეფორმასაც.¹

შსს მინისტრის უფლებამოსილების შეზღუდვა, პოლიციის სისტემის დეცენტრალიზაცია, არჩევითი შერიგების ინსტიტუტის დამკვიდრება და გამოძიების ხარისხის ამაღლება, არის *ოპოზიციური პარტიების შეთანხმების* ერთ-ერთი ძირითადი ნაწილი. თავისთავად, აღნიშნული საკითხების პოლიტიკური პარტიების გეგმებში მოქცევა მნიშვნელოვანია, თუმცა, წარმოდგენილ ხედვებს სისტემურობა და კონკრეტიკა აკლია. შეთანხმების ამ ნაწილში, განსაკუთრებულად კრიტიკული არჩევითი შერიგების ინსტიტუტია, რაც აბსოლუტურად ცვლის

¹ ვრცლად ოპოზიციური პარტიების შეთანხმების შესახებ იხილეთ *ბმული*: <https://bit.ly/3nVULBM>

პოლიციის ამჟამინდელ მოწყობას. გარდა ბევრი თანმდევი კითხვისა, რაც ამ მოდელთან დაკავშირებით ჩნდება (უფლებამოსილების ფარგლები, ანგარიშვალდებულების სისტემა, ბიუჯეტის ფორმირება, მიმართება ცენტრალურ/ადგილობრივ ხელისუფლებასთან, გათავისუფლების საკითხის ინიცირება, კორუფციის რისკების დაზღვევა, მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის გამოძიება, ქვემდებარეობის საკითხები და სხვა), სადავოა, რამდენად თავსებადია სახელმწიფოს არსებულ მოწყობასთან ადგილობრივ დონეზე პოლიციის ხელმძღვანელის არჩევა და რა ხედვა აქვთ იდეის ავტორებს თანმდევ რისკებთან დაკავშირებით. პოლიტიკური პარტიების შეთანხმებაში არაფერია ნათქვამი სამართალდამცავი ორგანოების ანგარიშვალდებულების გაზრდაზე, პროფესიონალიზმის ამაღლებაზე და სხვა მნიშვნელოვან გამოწვევებზე, რაც არსებობს სისტემაში.

შინაგან საქმეთა სამინისტროს რეფორმა, შეთანხმების ხელმომწერ რამდენიმე პარტიას დამოუკიდებლად აქვს განხილული. „ევროპული საქართველო“ თავის ხედვაში პირდაპირ მიუთითებს პოლიციის დეცენტრალიზაციაზე, შინაგან საქმეთა მინისტრისთვის საპოლიციო უფლებამოსილების ჩამოცილება და გამოძიების რეფორმირების საკითხებზე.² მნიშვნელოვანია, რომ ეს საკითხი პარტიამ პროგრამის ნაწილად აქცია, რადგან მინისტრის უფლებამოსილების შემცირება და მისთვის საპოლიციო ფუნქციების შეზღუდვა ერთ-ერთი ძირითადი პრობლემაა დღემდე, სისტემის პოლიტიზირების თვალსაზრისით. თუმცა, „ევროპული საქართველოს“ პარტიული პროგრამიდანაც არაერთი საკითხი არის ყურადღების მიღმა დარჩენილი - მათ შორის პოლიციის მხრიდან ძალის გადამეტება, სამართალდამცავთა კვალიფიკაციის ამაღლება, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის რეფორმა და ა.შ.

უწყების დეპოლიტიზირების მიზნით, „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა“ გეგმავს პოლიციის სხვადასხვა რგოლის ხელმძღვანელი პირების დანიშვნას შს მინისტრისგან დამოუკიდებლად. წარმოდგენილი ხედვით, თანამდებობაზე დასანიშნი პირი სამოქალაქო სექტორის მიერ წარდგენილი კანდიდატებისგან უნდა შეარჩიოს პარლამენტმა. უფრო მეტი დეტალი პარტიას ამ საკითხზე არ წარმოუდგენია, კერძოდ, რა პროცედურით, ვისი მონაწილეობით და რომელი თანამდებობის პირები უნდა აირჩეოდნენ მინისტრისგან დამოუკიდებლად.

დადებითად უნდა შეფასდეს „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ მიერ პოლიციელების დისციპლინირების საკითხის ცალკე გამოყოფა. პარტიის გეგმაში საუბარია გენერალური ინსპექციის არსებული მოდელის გარდაქმნასა და მის დაკომპლექტებაზე სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლებისგან, გამჭვირვალე

² „ევროპული საქართველოს 2020 წლის საარჩევნო პროგრამა“ ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/318YPF3>, ბოლოს ნანახია: 10.15.2020

პროცედურებით.³ გენერალური ინსპექციის მოწყობა და პასუხისმგებლობის არსებული წესი დღემდე სისტემის უმთავრეს გამოწვევას წარმოადგენს, რაც ამ ხნის მანძილზე პოლიტიკურ დონეზე მსჯელობის საგანი ვერ გახდა.

ცალკე მიმართულებად არის პოლიციის რეფორმის გეგმა ჩამოყალიბებული „სტრატეგია აღმაშენებლის“ პოლიტიკურ ხედვაში. ამ შემთხვევაშიც, პარტია ძირითად აქცენტს, როგორც ეს ოპოზიციური პარტიების შეთანხმებაშია მოცემული, სისტემის დეპოლიტიზირებაზე, პოლიციის მაღალი თანამდებობის პირთა არჩევითობაზე, პოლიციელთა პროფესიულ და სოციალურ გამლიერებაზე აკეთებს.⁴ ისევე როგორც სხვა პარტიების პროგრამებთან მიმართებით, ამ შემთხვევაშიც საკმარისად არ არის ჩაშლილი რეფორმის კონკრეტული მიმართულებები, რაც მნიშვნელოვანი იქნებოდა სიღრმისეული მსჯელობის და ანალიზისთვის.

პოლიციის სისტემაში განსახორციელებელ რეფორმებთან მიმართებით, ასევე ზოგადი ხედვა აქვს წარმოდგენილი „ლელოს.“ პოლიციის რეფორმა პარტიის „მარშალის გეგმის“ ნაწილია, თუმცა დოკუმენტი არ გვთავაზობს რეფორმის დეტალურ აღწერას. „ლელო“ მხოლოდ ზოგადად ამახვილებს ყურადღებას ქვეყანაში დამოუკიდებელი საგამომიებო ბიუროს შექმნის, პოლიციის დეპოლიტიზირების, სამართლიანი და ეფექტური სამართალდამცავი სისტემის შექმნის აუცილებლობაზე.⁵

შინაგან საქმეთა სამინისტროს და პროკურატურის რეფორმა მართლმსაჯულების სისტემის რეფორმის ნაწილად აქვს მიჩნეული ასევე პოლიტიკურ გაერთიანებას „სამართლიანობისთვის.“ თუმცა პარტიას არ აქვს გამოყოფილი კონკრეტული მიმართულებები, რაც მნიშვნელოვანი იქნებოდა რეფორმის ხედვის თუ სტრატეგიის შეფასებისთვის.⁶

პოლიტიკური პარტიებისთვის მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს საგამომიებო სისტემის რეფორმა, რაც დადებითად უნდა შეფასდეს. დღევანდელი მოდელით, გამომიება სრულად კონტროლდება პროკურატურის მიერ, საგამომიებო ორგანოებს არ აქვთ პროკურორთან შეთანხმების და მისი წინასწარი თანხმობის გარეშე ელემენტარული საგამომიებო მოქმედების ჩატარების შესაძლებლობა, მათთვის პროკურორის ნებისმიერი მითითება სავალდებულოა. ამ ვითარებაში გამომიება

³ ვრცლად პარტიის პოლიტიკური გეგმის შესახებ იხილეთ: <https://bit.ly/2SVpUH7> ბოლოს ნანახია: 10.15.2020

⁴ „სტრატეგია აღმაშენებელი“ - პოლიციის რეფორმის გეგმა“ ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3523iKC>, ბოლოს ნანახია: 10.15.2020

⁵ ვრცლად იხილეთ: „ლელოს მარშალის გეგმა საქართველოს რეკონსტრუქციის პროგრამა“, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3lMYe3r> ბოლოს ნანახია: 10.15.2020

⁶ ვრცლად პარტიის პოლიტიკური გეგმის შესახებ იხილეთ: <https://bit.ly/2SSLKet> ბოლოს ნანახია: 10.15.2020

პროკურატურის ინსტრუმენტი უფროა, წარმატებული სისხლისსამართლებრივი დევნისთვის, ვიდრე პროცესი რომელსაც შეუძლია ობიექტური ვითარების დადგენა. შესაბამისად, გამოძიებაზე საპროკურორო ზედამხედველობის შესუსტება უნდა გახდეს ქვეყანაში დამოუკიდებელი, მიუკერძოებელი გამოძიების საწინდარი.

რაც შეეხება სახელისუფლებო პარტიას, „ქართული ოცნება - დემოკრატიული საქართველო“ მმართველობის შემდგომი 4 წლიანი გეგმის ნაწილად მიიჩნევს სხვადასხვა მიმართულებით რეფორმების გაგრძელებას შს სამინისტროში.⁷ პარტიის ხედვაში საუბარია ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის, საგზაო უსაფრთხოების, საგანგებო სიტუაციების მართვის რეფორმირების საკითხებზე. დადებითად უნდა შეფასდეს ის ფაქტი, რომ მმართველი პარტია, ისევე როგორც სხვა პარტიები, მნიშვნელოვნად მიიჩნევს საგამოძიებო სისტემის რეფორმას, - საპროკურორო და საგამოძიებო უფლებამოსილების გამიჯვნას. პარტიის ხედვით, რეფორმის მიზანი უნდა იყოს გამომძიებლის დამოუკიდებლობის გაზრდა და გამოძიების ხარისხის ამაღლება. ამ საკითხის პარტიის პოლიტიკურ გეგმაში მოქცევა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. რამდენადაც, სახელმწიფოს აქტიური ნაბიჯები ამ მიმართულებით ბოლო პერიოდში არ გადაუდგამს.⁸

თითოეული თემა, რაც პარტიის გეგმის ნაწილია, სისტემისთვის მნიშვნელოვანი, თუმცა ფუნდამენტური რეფორმისთვის არასაკმარისი კომპონენტია. წარმოდგენილ ხედვაში არაფერია ნათქვამი სისტემაში უფლებამოსილების კონცენტრაციის, დეპოლიტიზირების, დისციპლინირების და ძალის გადამეტების საკითხებზე, რაც ერთმნიშვნელოვნად მიუთითებს პარტიის მიერ პრობლემის არ აღიარებაზე. სამწუხაროა, რომ საზოგადოებისთვის უცნობია, მმართველი პარტიის გეგმაში რამდენად არის სამართალდამცავი სისტემის საფუძვლიანი რეფორმა, კონკრეტულად რა ნაბიჯებით ფიქრობს ის სისტემის საქმიანობის გაუმჯობესებას.

II. პროკურატურის რეფორმა

2018 წლის კონსტიტუციური რეფორმის შემდეგ, პროკურატურის სისტემაში განხორციელებული ცვლილებების მიუხედავად, დღემდე მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება:

- უწყების პოლიტიზირება, პროკურატურის ფარგლებში ერთდროულად დევნის და გამოძიების ფუნქციების არსებობა;

⁷ ვრცლად პარტიის პოლიტიკური გეგმის შესახებ იხილეთ: <https://bit.ly/31c7Pt0> ბოლოს ნანახია: 10.15.2020

⁸ ირცლად პარტიის პოლიტიკური გეგმის შესახებ იხილეთ: <https://bit.ly/2TunMwX> ბოლოს ნანახია: 20.28.2020

- საპროკურორო საბჭოს შემადგენლობა, ფუნქციები და საქმიანობის არაეფექტიანობა;
- გენერალური პროკურორის დანიშვნის წესი;
- მკაცრი იერარქია და ინდივიდუალური პროკურორების დამოუკიდებლობის დაბალი ხარისხი.

პროკურატურის რეფორმაც *ოპოზიციური პარტიების შეთანხმების* ნაწილია.⁹ მიუხედავად იმისა, რომ შეთანხმება სრულად ვერ პასუხობს არსებულ გამოწვევებს, მისი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტი გამოძიებაზე საპროკურორო ზედამხედველობის ფუნქციის ჩამოშორებაა, რაც უნდა გახდეს საგამოძიებო სისტემის რეფორმის პოლიტიკური გააქტიურების საფუძველი. რაც შეეხება სისხლისსამართლებრივი დევნის ნაწილს, ამ მიმართულებით შეთანხმება აბსოლუტურად ახლებურ ხედვას ავითარებს და ნაკლებად მძიმე დანაშაულის შემთხვევაში დაზარალებულ პირს აძლევს პროკურორის/ადვოკატის საკუთარი შეხედულებისამებრ არჩევის უფლებას.

ამ იდეას ბევრი არგუმენტი შეიძლება დაუპირისპირდეს, მათ შორის კორუფციის მომეტებული რისკები, სახელმწიფოს როლის შემცირება დანაშაულთან ბრძოლაში, დაზარალებულზე არამართლზომიერი ზეწოლის რისკები და ა.შ. ამასთან, სახელმწიფოს აქვს პასუხისმგებლობა, დაიცვას საზოგადოება დანაშაულისგან და იყოს ეფექტიანი მასთან ბრძოლაში. შემოთავაზებული იდეას, პასუხისმგებლობა სრულად გადააქვს ინდივიდზე. თავისთავად საკითხის ახლებური მოწესრიგების ინიცირება, უწყების მიმართ ნდობის არარსებობის გამოძახილია. თუმცა, აქცენტი არა დანაშაულთან ბრძოლაში სახელმწიფოს როლის შემცირებაზე, არამედ მისი, როგორც სოციალურად პასუხისმგებლიანი, საზოგადოების დამცავი ფუნქციის მქონე სისტემის შექმნაზე უნდა კეთდებოდეს.

გასათვალისწინებელია, რომ პროკურატურის სისტემაში მსგავსი მიმართულებით ცვლილებების განხორციელებას დამოუკიდებლად სხვა პარტიებიც იზიარებენ. მაგალითად:

„ევროპული საქართველოს“ გეგმით,¹⁰ უნდა შეიცვალოს გენერალური პროკურორის დანიშვნის წესი და გაიზარდოს უწყების ანგარიშვალდებულება. ამასთან, პროკურატურა მხოლოდ სისხლისსამართლებრივი დევნის ორგანო უნდა იყოს, რომელსაც არ ექნება საგამოძიებო ფუნქცია. თავისთავად, ეს იდეა მნიშვნელოვანია გამოძიების ხარისხის და დამოუკიდებლობის ამაღლების მიზნით, თუმცა პარტიის

⁹ ვრცლად *ოპოზიციური პარტიების შეთანხმების შესახებ იხილეთ ბმული: <https://bit.ly/3nVULBM>* ბოლოს ნანახია: 10.13.2020

¹⁰ „ევროპული საქართველოს 2020 წლის საარჩევნო პროგრამა“ *ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/318YPF3>*, ბოლოს ნანახია: 10.15.2020

გეგმა მეტ კონკრეტიკას მოითხოვს, რა გზით უნდა გაიზარდოს უწყების ანგარიშვალდებულება, ან როგორი უნდა იყოს გენერალური პროკურორის დანიშვნის წესი. პარტიის გეგმაში ასევე საუბარი არ არის, თუ რა უნდა იყოს დანაშაულთან ბრძოლის დროს პროკურატურის პოლიტიკა.

„ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ პროგრამის თანახმად, უნდა შეიცვალოს პროკურატურის არსებული სტრუქტურა. წარმოდგენილი ხედვით, ქვეყანაში საერთო და სამოხელეო პროკურატურა უნდა შეიქმნას, რომელიც ორი დამოუკიდებელი ორგანო იქნება და მის ხელმძღვანელ პირებს არასამთავრობო ორგანიზაციების წარდგენილი კანდიდატებიდან პარლამენტი აირჩევს. კანდიდატის არჩევის პროცესში აუცილებელი იქნება ოპოზიციური პარტიების მონაწილეობა.¹¹ სამწუხაროდ, პარტიის გეგმაში არავითარი კონკრეტიკა არ არსებობს, როგორ უნდა მოხდეს საზოგადოებრივი ორგანიზაციების და ოპოზიციის ჩართულობით ახლადშემნილი ორგანოების ხელმძღვანელობის არჩევა. ასევე ყურადღების მიღმა დატოვებული პროკურატურის ანგარიშვალდებულებისა და გამჭვირვალობის საკითხი, აგრეთვე როგორი უნდა იყოს დანაშაულთან ბრძოლის პოლიტიკა.

პროკურატურიდან გამოძიების უფლებამოსილების გამოცალკავებას და უწყების ფარგლებში მხოლოდ დევნის ფუნქციის შენარჩუნების იდეას იზიარებს პოლიტიკური გაერთიანება *„ლელოც“*.¹² გარდა ამისა, პარტია მნიშვნელოვნად თვლის უწყების საკადრო საკითხების გადასინჯვას და სისტემის დეპოლიტიზირებას. სამწუხაროდ, „ლოლოს“ გეგმაც ამ საკითხებთან მიმართებით ზოგადია და არ გვთავაზობს უფრო დეტალურ ხედვას, თუ როგორ, რა კონკრეტული ცვლილებებით წარმოუდგენია რეფორმის განხორციელება. პროკურატურის რეფორმის პროცესის ბოლომდე მიყვანის საჭიროებას და ინსტიტუციური დამოუკიდებლობის მიღწევას, მნიშვნელოვნად მიიჩნევს ასევე პოლიტიკური გაერთიანება *„სამართლიანობისთვის“*.¹³

მიუხედავად იმისა, რომ პარტიების ხედვები, პროკურატურის სისტემაში გასატარებელ ცვლილებებთან მიმართებით საკმაოდ ზოგადია, პროგრამებში მაინც არის გამოკვეთილი რეფორმის ძირითადი მიმართულებები, რაც დიდწილად ეხმიანება არსებულ პრობლემებს, როგორც გენერალური პროკურორის დანიშვნის, ასევე უწყების ფუნქციების გადახედვის და ანგარიშვალდებულების კუთხით. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მიდგომა, რომელიც იზიარებს პროკურატურის

¹¹ ვრცლად პარტიის პოლიტიკური გეგმის შესახებ იხილეთ: <https://bit.ly/2SVpUH7> ბოლოს ნანახია: 10.15.2020

¹² ვრცლად იხილეთ: „ლელოს მარშალის გეგმა საქართველოს რეკონსტრუქციის პროგრამა“, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3lMYe3r> ბოლოს ნანახია: 10.15.2020

¹³ სამართლიანობისთვის ვრცლად პარტიის პოლიტიკური გეგმის შესახებ იხილეთ: <https://bit.ly/2SSLKer> ბოლოს ნანახია: 10.15.2020

როგორც მხოლოდ დევნაზე პასუხისმგებელი ორგანოს ჩამოყალიბების იდეას. ეს საგამომიებო სისტემის რეფორმის შემადგენელი აუცილებელი კომპონენტია, რომელიც გამომიების პროცესის ობიექტურობას და დამოუკიდებლობას გაზრდის ქვეყანაში.

პროკურატურის სისტემაში განსახორციელებელ ცვლილებებზე საკუთარ პროგრამაში ასევე საუბრობს, „*ქართული ოცნება*.“ თუმცა რეფორმის ხედვა ძირითადად უკავშირდება ადამიანური რესურსების მართვის, ეთიკის და დისციპლინირების, საქმის ელექტრონული წარმოების საკითხებს.¹⁴ წარმოდგენილი პროგრამა არ მოიცავს დიდ ინსტიტუციურ თემებს, რომლებსაც განმსაზღვრელი მნიშვნელობა აქვს უწყების დეპოლიტიზირების თვალსაზრისით.

სამწუხაროა, რომ თითქმის არც ერთი პოლიტიკური პარტიის გეგმაში არ არის საუბარი საპროკურორო საბჭოს რეფორმირებაზე, ინდივიდუალურ პროკურორთა გაძლიერებაზე. აღნიშნული საკითხების ყურადღების მიღმა დატოვება, მეტყველებს იმაზე, რომ პარტიები არ აღიარებენ არსებულ გამოწვევებს და ვერ ხედავენ აღნიშნული მიმართულებით რეფორმის საჭიროებას.

III. სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახური

სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახური ერთ-ერთი ყველაზე დახურული და ჭარბი უფლებამოსილების მქონე ორგანოა. ამასთან, სუსტია მისი ანგარიშვალდებულების ხარისხი და საქმიანობის კონტროლის გარეშე მექანიზმები.

დღესდღეობით უსაფრთხოების სამსახურის ძირითად გამოწვევებს წარმოადგენს:

- უწყების პოლიტიზირება;
- ჭარბი ძალაუფლება და კონტროლის სუსტი მექანიზმები.

სუს-ის წინაშე არსებული პრობლემების მასშტაბურობის მიუხედავად, პოლიტიკური პარტიების გეგმები, რამდენიმე გამონაკლისის გარდა, ყველაზე ნაკლებად სწორედ უსაფრთხოების სამსახურის რეფორმას ეხება. სამწუხაროდ, პარტიებს სათანადოდ არ აქვთ შეფასებული უსაფრთხოების სამსახურის წინაშე არსებული გამოწვევები და შესაბამისად, ამომრჩევლისთვისაც უცნობია, მათი დეტალური ხედვები უწყებაში არსებული პრობლემების მოგვარებაზე.

¹⁴ ვრცლად პარტიის პოლიტიკური გეგმის შესახებ იხილეთ: <https://bit.ly/2TunMwX> ბოლოს ნანახია: 28.10.2020

ოპოზიციური პარტიების შეთანხმება სუს-ის დაშლას და მისთვის ე.წ. პოლიტიკური პოლიციის ფუნქციის გაუქმებას მოიაზრებს. ამასთან, ხელმომწერი პარტიები თანხმდებიან დამოუკიდებელი ანტიკორუფციული ბიუროს შექმნაზე.¹⁵

პარლამენტის საზედამხედველო როლის გაძლიერების აუცილებლობაზე საუბრობს თავის გეგმაში პოლიტიკური გაერთიანება „**სამართლიანობისთვის**“; რაც თავის მხრივ, მნიშვნელოვანი იქნება უწყების ანგარიშვალდებულების გაძლიერების კუთხით.¹⁶

უწყების დეპოლიტიზირება, ეტაპობრივი რეორგანიზაცია, უკანონო ფარული მიყურადების და ჩაწერის აღმოფხვრა არის „**ლელოს**“ ძირითადი ხედვა უსაფრთხოების სამსახურის რეფორმის კუთხით.¹⁷

სუს-ის რეფორმირება ასევე წარმოადგენს „**სტრატეგია აღმაშენებლის**“ პოლიტიკური გეგმის ნაწილს, თუმცა დოკუმენტი არ აკეთებს რაიმე განმარტებას უშუალოდ რეფორმის კონკრეტულ მიმართულებებთან დაკავშირებით.¹⁸

უწყების გაუქმებაზე, კონტრდაზვერვითი და ანტიტერორისტული ფუნქციების შს სამინისტროს ფარგლებში გადანაწილებაზე საუბრობს „**ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა-გაერთიანებული ოპოზიცია**.“¹⁹

როგორც აღინიშნა, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახური ერთ-ერთი ყველაზე დახურული უწყებაა სისტემაში, რომლის ფარგლებში ჭარბი ძალაუფლებაა თავმოყრილი. ამგვარი ინსტიტუციური და ფუნქციური მოწყობის პირობებში, საზოგადოებაში არსებობს განცდა, რომ უწყება დიდი ხანია გაცდა უსაფრთხოების დემოკრატიული უზრუნველყოფის მასშტაბს და სოციალური კონტროლის მექანიზმად იქცა. თუმცა მეორეა, რამდენად მოაგვარებს ერთი უწყების დაშლა მის ფარგლებში არსებულ პრობლემებს. არც ოპოზიციური პარტიების შეთანხმება და არც ცალკეული პარტიების პროგრამები არ გვთავაზობს კონკრეტულ ხედვას, თუ როგორი უნდა იყოს უსაფრთხოების კონცეფცია ქვეყანაში, ვინ, რა წესით და დოზით უნდა იყოს უსაფრთხოების საკითხებზე პოლიტიკურად პასუხისმგებელი პირი. ან

¹⁵ ვრცლად ოპოზიციური პარტიების შეთანხმების შესახებ იხილეთ *ბმული*: <https://bit.ly/3nVULBM> ბოლოს ნანახია: 10.13.2020

¹⁶ სამართლიანობისთვის ვრცლად პარტიის პოლიტიკური გეგმის შესახებ იხილეთ: <https://bit.ly/2SSLKet> ბოლოს ნანახია: 10.15.2020

¹⁷ ვრცლად იხილეთ: „ლელოს მარშალის გეგმა საქართველოს რეკონსტრუქციის პროგრამა“, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3lMYe3r> ბოლოს ნანახია: 10.15.2020

¹⁸ „სტრატეგია აღმაშენებელი“ - პოლიციის რეფორმის გეგმა“ ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/37fHFZU> ბოლოს ნანახია: 10.15.2020

¹⁹ ვრცლად პარტიის პოლიტიკური გეგმის შესახებ იხილეთ: <https://bit.ly/2SVpUH7> ბოლოს ნანახია: 10.15.2020

საერთოდ, რამდენად დააზღვევს სამსახურის ფუნქციების მარტივი გადანაწილება სხვა უწყებებზე რისკებს, სუსის საქმიანობის მეთოდების გადახედვის გარეშე. ამასთან, სამწუხაროა, რომ არც ერთი პარტიის ხედვა, უსაფრთხოების სამსახურის რეფორმაზე არ სცდება ინსტიტუციურ და უწყების ანგარიშვალდებულების საკითხებს. პოლიტიკური პარტიების თვალთახედვიდან გამორჩენილია უსაფრთხოების პოლიტიკის გარდაქმნა, რომელიც დღეს დიდწილად კონკრეტული ჯგუფების მარგინალიზების და მუმიდივი კონტროლისკენაა მიმართული.

ცალკე აღსანიშნავია, რომ სამწუხაროდ, უსაფრთხოების სისტემის რეფორმირების საკითხი, საერთოდ იგნორირებულია „ქართული ოცნება-დემოკრატიული საქართველოს“ საარჩევნო გეგმებში. მმართველი პარტია ვერ ხედავს ცვლილებების აუცილებლობას უსაფრთხოების სექტორში და მხარს უჭერს არსებული ფორმით და მანდატით სამსახურის შენარჩუნებას ქვეყანაში.²⁰

შეჯამებისთვის შეიძლება ითქვას, რომ ძირითადი პოლიტიკური პარტიები საარჩევნო პროგრამაში საუბრობენ სამართალდამცავი სისტემის სხვადასხვა მიმართულებით განსახორციელებელ რეფორმებზე. თუმცა, სამწუხაროდ, პარტიების პროგრამებში ვერ მოხვდა ყველა ის საკითხი, რაც მნიშვნელოვანი იქნებოდა მთლიანი სისტემის გაუმჯობესებისთვის. ასევე, წარმოდგენილი ხედვები მეტად ზოგადი ხასიათისაა, არ იძლევა დეტალური განხილვის და შეფასების შესაძლებლობას, რაც თავის მხრივ ბადებს კითხვებს კონკრეტული ხედვის სანდოობის/რეალისტურობის შესახებ. განსაკუთრებით კრიტიკულია ის, რომ ყველაზე ნაკლებად სისტემის ფარგლებში გასატარებელი ცვლილებების შესახებ, მმართველი პოლიტიკური პარტია საუბრობს. ეს პოზიცია კიდევ ერთხელ მიუთითებს, რომ „ქართული ოცნება“ არ აღიარებს არსებულ გამოწვევებს და არ გეგმავს საფუძვლიანი რეფორმების ინიცირებას სამართალდამცავი სისტემის მიმართულებით.

ნარკოპოლიტიკა

მოქმედი ნარკოპოლიტიკა წლების განმავლობაში წარმოადგენდა ადამიანის უფლებების შელახვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ბერკეტს სამართალდამცავი სისტემის ხელში. იმ ფონზე, რომ ნარკოპოლიტიკის ფუნდამენტური რეფორმა ამ დრომდე არ განხორციელებულა, ის კვლავაც არაერთი მიმართულებით ქმნის ძალის გადამეტების, უსამართლო სანქციების შეფარდების და მოქალაქეებზე კონტროლის

²⁰ ვრცლად პარტიის პოლიტიკური გეგმის შესახებ იხილეთ: <https://bit.ly/31c7Pt0> ბოლოს ნანახია: 10.15.2020

რისკებს. ნარკოპოლიტიკის რეპრესიულ და უსამართლო ბუნებას შემდეგი გარემოებები განაპირობებს:

- ნარკოტიკული საშუალებების განმეორებითი მოხმარება სისხლისსამართლებრივად დასჯადია;
- ნარკოტიკულ საშუალებათა უმრავლესობის ოდენობები არ არის განსაზღვრული კანონმდებლობით, რაც უსამართლოდ მაღალი სასჯელების შეფარდებას იწვევს;
- ნარკოტიკული დანაშაულის ჩამდენს სასჯელის მოხდის შემდეგაც, წლობით ეზღუდება რიგი სამოქალაქო უფლებები;
- იძულებითი ნარკოლოგიური შემოწმება შეიძლება განხორციელდეს ნებისმიერი პირის მიმართ, სამართალდამცავთა მხრიდან ღირსების შემლახავი პრაქტიკით;
- ქვეყანაში არ მოქმედებს ნარკოტიკულ საშუალებათა მომხმარებლებისთვის ეფექტიანი სოციალური, სამედიცინო სერვისები და ზიანის შემცირებაზე ორიენტირებული პოლიტიკა.

ზოგადად უნდა ითქვას, რომ წინასაარჩევნო კონტექსტში ნარკოპოლიტიკის საკითხი ფაქტობრივად იგნორირებულია და მასზე საჯარო დისკუსიები გამონაკლის შემთხვევებში თუ მიმდინარეობს. წინასაარჩევნო პროგრამებსა და ხედვებში კი ეს თემა მეტად ფრაგმენტულად არის წარმოდგენილი.

პარტია “ნაციონალური მოძრაობის” საარჩევნო პროგრამის მიხედვით, ნარკოპოლიტიკის სფეროში რეფორმები საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ ამ დრომდე მიღებულ გადაწყვეტილებებს უნდა დაეფუძნოს. პარტიის გეგმით, რეფორმა გატარდება, მათ შორის, საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ დადგენილი ნარკოტიკული საშუალებებისა და ოდენობების ფარგლებში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დეკრიმინალიზაციის კუთხით.²¹ პროგრამაში ნარკოპოლიტიკასთან დაკავშირებული სხვა საკითხების სამომავლო ცვლილებებზე მითითებული არ არის, თუმცა საარჩევნო პერიოდში პარტიის წევრთა საჯარო პოზიციონირების მიხედვით, ნარკოტიკული საშუალების მომხმარებელი დამნაშავედ არ უნდა განიხილებოდეს. ამის ნაცვლად, „ნაციონალური მოძრაობა“ საჭიროდ მიიჩნევს მომხმარებელთათვის მკურნალობის და სარეაბილიტაციო

²¹ პარტია „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ საარჩევნო პროგრამა, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/35HH155>.

პროგრამებზე ხელმისაწვდომობას. იგი მკაცრი სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის გატარებას ემხრობა ნარკოტიკის გავრცელებასთან დაკავშირებულ დანაშაულებზე.²²

„ევროპული საქართველოს“ საარჩევნო პროგრამაში ნარკოპოლიტიკის მიმართულემა ჯანდაცვისა და სოციალური უსაფრთხოების საკითხების შემდეგ, ცალკეა გამოყოფილი. პროგრამაში, ნარკოპოლიტიკის სფეროში არსებულ მთავარ გამოწვევად, ერთი მხრივ, მძიმე (ინტრა-ვენურ) ნარკოტიკულ საშუალებათა მომხმარებლების ზრდა და მეორე მხრივ, ნარკომომხმარებელთა დასჯისკენ მიმართული მოქმედი რეპრესიული პოლიტიკაა დასახელებული. პარტია რეფორმის გატარებას ორი მიმართულებით ისახავს მიზნად, რაც ნარკორეალიზატორებთან ეფექტურ ბრძოლას და ამავდროულად, ნარკოდამოკიდებულთათვის სრულფასოვანი სოციალური და ჯანდაცვის პროგრამების შეთავაზებას მოიცავს.²³ პროგრამაში გამოტოვებულია პარტიის ხედვა რიგ საკითხებზე, თუმცა საჯარო განცხადებების მიხედვით, პარტია მოხმარების სრულ დეკრიმინალიზაციას უჭერს მხარს.²⁴

ნარკოპოლიტიკის რეფორმირებას უთმობს ყურადღებას **პოლიტიკურ პარტია „ლელო“** მიერ წარმოდგენილი „მარშალის გეგმაც“. პროგრამა პუნქტებად წარმოადგენს იმ საკითხებს, რომელთა ცვლილების საჭიროებასაც ხედავს. მათ შორისაა ნარკოტიკული ნივთიერებების მოხმარების დეკრიმინალიზაცია. ნარკოტიკული საშუალების მოხმარებისთვის სისხლისსამართლებრივი დასჯადობის გაუქმება დადებითად უნდა შეფასდეს, ვინაიდან, მოხმარების კრიმინალიზებას ნარკოდამოკიდებულ პირებზე მძიმე ეკონომიკური და სოციალური გავლენა აქვს, ასევე მათ სტიგმატიზირებას იწვევს. მოხმარების დეკრიმინალიზაციის პარალელურად, მარშალის გეგმაში არაფერია ნათქვამი ნარკოტიკული ნივთიერების ფლობასთან დაკავშირებულ ცვლილებებზე. დღეს ერთ-ერთ მთავარ გამოწვევას ნარკოტიკული ნივთიერებების ოდენობების განუსაზღვრელობა წარმოადგენს, რაც ხშირად, მოხმარებისთვის საჭირო ოდენობით ნარკოტიკული საშუალების ფლობისთვის წლობით თავისუფლების აღკვეთას იწვევს.²⁵ „მარშალის გეგმა“ ყურადღებას უთმობს ნარკორეალიზატორებთან და სააფთიაქო ნარკომანიასთან ბრძოლას. ჯანდაცვის მიმართულებით, პროგრამაში წარმოდგენილია ნარკოდამოკიდებულთათვის სამკურნალო და სარეაბილიტაციო ცენტრების შეთავაზება.²⁶ პროგრამაში ზოგადი სახით არის გაცხადებული დასჯიდან

²² რა ხედვები აქვთ პარტიებს ნარკოპოლიტიკაზე - არჩევნები 2020, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3nU4NmN>.

²³ პოლიტიკური პარტია „ევროპული საქართველო - მოძრაობა თავისუფლებისთვის“, საარჩევნო პროგრამა, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3lSIVYp>.

²⁴ რა ხედვები აქვთ პარტიებს ნარკოპოლიტიკაზე - არჩევნები 2020, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3nU4NmN>.

²⁵ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 260-ე მუხლის პირველი და მესამე ნაწილები.

²⁶ პოლიტიკური პარტია „ლელო“, „მარშალის გეგმა“ - საქართველოს რეკონსტრუქციის პროგრამა, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3k4cgNZ>.

მზრუნველობაზე გადასვლის შესახებ, თუმცა არ ვიცით, რა ღონისძიებების გატარება იგეგმება ამ მიმართულებით.

ნარკოპოლიტიკა საარჩევნო და პოლიტიკური დღის წესრიგის მნიშვნელოვანი ნაწილია **“გირჩისთვის”**. პარტია აქტიურად საუბრობს მოქმედი ნარკოპოლიტიკის რეპრესიულ ბუნებასა და მომავალი პარლამენტის მიერ ძალადობრივი სისტემის ცვლილების აუცილებლობაზე, რათა **“ადამიანებს კანონი ნარკოტიკის გამო”** არ სჯიდეს.²⁷ „გირჩის“ ხედვაში დაკონკრეტებული არ არის, თუ რას გულისხმობს აღნიშნული ფორმულირება, ისევე როგორც სამომავლო რეფორმის მოცულობა და შინაარსი, თუმცა პარტიის წარმომადგენლებს აქამდე არაერთხელ დაუფიქსირებიათ მხარდაჭერა ნარკოტიკის მოხმარების დეკრიმინალიზაციისთვის, აგრეთვე ზოგადად, უფრო ლიბერალური სისხლისსამართლებრივი მიდგომებისთვის.

პარტია “ეკა ბესელია - სამართლიანობისთვის” წარდგენილ საარჩევნო პროგრამაში ასევე ეხება ნარკოპოლიტიკის სფეროში ცვლილებების აუცილებლობას. პარტიის პოზიციით, ნარკოპოლიტიკის ძირეული რეფორმა უნდა ეფუძნებოდეს ზრუნვას და ნარკოდამოკიდებული პირების რაოდენობის შემცირებას, მათთვის აუცილებელი სერვისების მიწოდების უზრუნველყოფას და ჯანსაღი ცხოვრების პოპულარიზაციას²⁸. პროგრამაში მოცემული არ არის ნარკოპოლიტიკის რეფორმირების დეტალური გეგმა, თუმცა, საკითხისადმი პარტიის დამოკიდებულება შეიძლება შეფასდეს მის მიერ მომზადებული ამნისტიის კანონპროექტით, რომელიც პარტლამენტს მიმდინარე წლის 15 ივნისს წარედგინა. პროექტი ითვალისწინებდა ნარკოტიკული საშუალების მოხმარებისთვის, ასევე ნივთიერებათა საწყისი ან დიდი ოდენობით შემქნის, შენახვის და დამზადებისთვის მსჯავრდებულთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლებას, ამ პირთათვის პირობითი მსჯავრის, ნასამართლობისა და დამატებითი უფლებების შეზღუდვების გაუქმებას. კანონპროექტი საკმაოდ გამოკვეთილად, მომხმარებელთათვის დაწესებული ძირითადი და დამატებითი სასჯელების გაუქმებისკენ იყო მიმართული.²⁹ რამდენად არსებობს მზაობა პარტიის მხრიდან ნარკოპოლიტიკის ძირეული ცვლილებების მხარდაჭერისთვის, არსებული პროგრამით და საჯარო პოზიციონირებით რთული შესაფასებელია.

ნარკოპოლიტიკის საკითხი ვერ მოხვდა **პარტია “სტრატეგია აღმაშენებლის”** საარჩევნო პროგრამაში,³⁰ თუმცა პარტიის მიერ საჯაროდ გაკეთებული განცხადებების მიხედვით, კანონმდებლობის ცვლილების საჭიროება არსებობს და

²⁷ პოლიტიკური პარტია „გირჩი“, საარჩევნო მიზნები, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3nV7iFl>.

²⁸ პოლიტიკური პარტია “ეკა ბესელია - სამართლიანობისთვის,” ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/37b3mKM>.

²⁹ ნარკოტიკული საშუალებების მოხმარებისთვის მსჯავრდებულ პირთა. მიმართ ამნისტიის კანონპროექტის დაინიცირების შესახებ, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3mfYs3r>.

³⁰ პოლიტიკური პარტია „სტრატეგია აღმაშენებელი“, საარჩევნო პროგრამა, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/31dQjnZ>.

მათი ხედვით, მთავარი აქცენტი პირადი მოხმარების დეკრიმინალიზაციაზე, ასევე სხვადასხვა ნარკოტიკული საშუალების პირადი მოხმარებისთვის საჭირო ოდენობების განსაზღვრაზე უნდა გაკეთდეს. პარტია საჭიროდ მიიჩნევს სამკურნალო და სარეაბილიტაციო სერვისების შეთავაზებას და დაფინანსებას. პრობლემურია, რომ „სტრატეგია აღმაშენებელს“ სათანადოდ არ აქვს გააზრებული ნარკოდანაშაულთან დაკავშირებული მოქმედი კანონმდებლობის რეპრესიული ბუნება, რამდენადაც პარტიის შიგნით მხარს უჭერენ დამატებითი სასჯელების - სამოქალაქო უფლებების უცვლელად დატოვებას, ასევე ადმინისტრაციული სასჯელების შენარჩუნებას.³¹

მმართველი პარტია “ქართული ოცნება - დემოკრატიული საქართველოს” ნარკოპოლიტიკის საკითხს, ისევე როგორც სხვა არაერთ პრობლემას, აბსოლუტურად აიგნორებს. კონკრეტულად ნარკოპოლიტიკაზე პარტიის პოზიციების ამოკითხვა მხოლოდ მის წარმომადგენელთა საჯარო განცხადებებიდან თუა შესაძლებელი. „ქართული ოცნების“ პარტიული სიის მეოთხე ნომრის, ყოფილი იუსტიციის მინისტრის - თეა წულუკიანის განცხადებით, ნარკოპოლიტიკის სამომავლო რეფორმის უპირველესი ამოცანა ნარკოტიკული საშუალებების ოდენობების ხელახალი განსაზღვრა და ამგვარად, სამართლიანი სასჯელების დადგენაა³². მისივე შეფასებით, ნარკორეალიზატორებისგან განსხვავებით, მომხმარებლის ადგილი ციხეში არ არის და მათ მკურნალობაზე ხელი უნდა მიუწვდებოდეთ. ნარკოტიკული ნივთიერებების დოზების განსაზღვრის გარდა, ნარკოპოლიტიკის რეფორმირების სხვა საკითხებზე მმართველი პარტიის პოლიტიკური დღის წესრიგი უცნობია.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ 2020 წლის საპარლამენტო არჩევნებში დარეგისტრირებულ პარტიების ნაწილს საარჩევნო პროგრამებში ნარკოპოლიტიკის მიმართულებით დაგეგმილი ცვლილებები ფრაგმენტულად აქვთ წარმოდგენილი, ნაწილს კი, მათ შორის - მმართველ პარტიას, ეს საკითხი საერთოდ იგნორირებული აქვს. შესაბამისად, სიღრმისეულად ვერ შეფასდება საარჩევნო სუბიექტთა სამომავლო ხედვები, მათ შორის, ნარკოპოლიტიკის მიმართულებით. აღსანიშნავია, რომ მართლმსაჯულებისა და სამართალდამცავი სისტემისგან განსხვავებით, ოპოზიციური პარტიების ნაწილის მიერ მიღწეული ერთობლივი შეთანხმება არაფერს ამბობს ნარკოპოლიტიკაზე.³³ ნარკოპოლიტიკის საკითხი პარტიათა ნაწილში მხოლოდ ვიწრო სისხლისსამართლებრივ ჭრილში განიხილება, რაც ვერ პასუხობს მოქმედი მკაცრი ნარკოპოლიტიკით დაზარალებული ადამიანების რეალურ საჭიროებებს. საარჩევნო სუბიექტთა ნაწილისთვის კი, კანონმდებლობის რეფორმირებასთან ერთად, მხედველობაში მიიღება ნარკოდამოკიდებულთათვის

³¹ რა ხედვები აქვთ პარტიებს ნარკოპოლიტიკაზე - არჩევნები 2020, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3nU4NmN>.

³² თეა წულუკიანის განცხადება ნარკოტიკული ნივთიერებების დოზების რეფორმირებასთან დაკავშირებით, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/2GRqxG9>.

³³ ოპოზიციური პარტიების ერთობლივი შეთანხმების შესახებ, ხელმისაწვდომია:

<https://bit.ly/3nVULBM>.

სოციალური, ჯანდაცვის, ზიანის შემცირების სერვისების ხელმისაწვდომობა, თუმცა, რამდენად აქვთ საარჩევნო სუბიექტებს მზაობა ნარკოპოლიტიკის ფუნდამენტური ცვლილებების თაობაზე, საარჩევნო პროგრამების ზოგადი შინაარსის გათვალისწინებით, რთული სათქმელია. როგორც წესი, პარტიების ყურადღების მიღმა რჩება ისეთი საკითხები, როგორიცაა - სამოქალაქო უფლებების ავტომატურად ჩამორთმევის მექანიზმი, ნარკოტიკული საშუალებების ოდენობებს განსაზღვრის წესი, იძულებითი ნარკოტესტირების მანკიერი პრაქტიკა, სამკურნალო-სარეაბილიტაციო და სოციალური მხარდაჭერის კონკრეტული პროგრამები. განსაკუთრებულ კრიტიკას იმსახურებს მმართველი პარტიის მხრიდან საკითხის აბსოლუტური იგნორირება იმ ფონზე, რომ „ქართული ოცნებისგან“ გასულ წლებში არაერთხელ გაიცა ნარკოპოლიტიკის სისტემურ რეფორმაზე დაპირებები.

სასამართლო სისტემა

დამოუკიდებლობის მოპოვებიდან დღემდე, მართლმსაჯულების სისტემამ ვერ მოიპოვა საკმარისი ავტონომია პოლიტიკური გავლენებისგან, რაც აისახება კიდევ სასამართლოს მიმართ საზოგადოებრივი ნდობის ხარისხზე.³⁴ არაერთი ადგილობრივი და საერთაშორისო ორგანიზაცია უთითებს სასამართლო სისტემაში არსებული „გავლენიანი ჯგუფის“ ე.წ. „კლანის“ არსებობის შესახებ, რომელიც უკონტროლო ძალაუფლებით სარგებლობს.³⁵ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ მისი კონსტიტუციური უფლებამოსილების განხორციელება ნაკლებად ტოვებს დემოკრატიულობის, საჯაროობისა და სამართლიანობის განცდას, ხოლო ცალკეული მოსამართლეები უფრო მეტად დამოკიდებულნი არიან პოლიტიკურ კონიუქტურაზე, რა დროსაც უკანა პლანზე გადადის ადამიანის უფლებების და დემოკრატიის ძირითადი სტანდარტების დაცვა.³⁶ მართლმსაჯულების სისტემის ძირითადი გამოწვევებია:

³⁴ ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC), კავკასიის კვლევითი რესურს ცენტრი (CRRC), ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი (IDFI), საქართველოს მოსახლეობის ცოდნა და დამოკიდებულება სასამართლო სისტემის მიმართ, 2018, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3jb7Mns>.

³⁵ Abashidze A., Arganashvili A., Beraia G., Verdzeuli S., Kukava K., Shermadini O., Tsimakuridze E., The Judicial System Past Reforms And Future Perspectives, Coalition for an Independent and Transparent Judiciary, Tbilisi 2017, გვ.: 12, ხელმისაწვდომია: <http://bit.ly/3b468A4>; კლანურ მმართველობასთან დაკავშირებით ასევე იხ.: Coalition for an Independent and Transparent Judiciary, „The Coalition is Starting “Make Courts Trustworthy” Campaign“, ხელმისაწვდომია: <http://bit.ly/33sRNKY>.

³⁶ Coalition for an Independent and Transparent Judiciary, „Assessment of the Hearings of Supreme Court Judicial Candidates at the Parliament Legal Committee, Coalition for an Independent and Transparent Judiciary“, ხელმისაწვდომია: <http://bit.ly/2Qu56po>; Office for Democratic Institutions and Human Rights,

- სასამართლო სისტემის კლანური მმართველობა;
- იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს დაკომპლექტების ხარვეზიანი წესი, რომელიც ვერ ახალანებს სასამართლოს შიგნით, სხვადასხვა ჯგუფების ინტერესების თანაბრად წარმოდგენას;
- მოსამართლეთა შერჩევა-დანიშვნის ხარვეზიანი წესი და პრაქტიკა;
- მართლმსაჯულების სისტემის გაუმჭვირვალობა.

ამ ქვეთავში გაანალიზებულია 2020 წლის საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილე პარტიების (სუბიექტების) ხედვები სასამართლო სისტემის რეფორმირების მიმართულებით მათ მიერ წარმოდგენილი საარჩევნო პროგრამების (ასეთის არსებობს შემთხვევაში) ან/და მათ მიერ საჯაროდ გაცხადებული პოზიციების შესაბამისად.

ოპოზიციური პარტიების, „ევროპული საქართველო“, „ნაციონალური მოძრაობა“, „გირჩი“ „სტრატეგია აღმაშენებელი“, „ერთიანი საქართველო“, „სამოქალაქო მოძრაობა“ და „ახალი საქართველო“ ერთობლივი შეთანხმება „კლანურ მმართველობას“ და ხალხში არსებულ უნდობლობას ასახელებს მართლმსაჯულების უმთავრეს გამოწვევებად. პარტიები ამ პრობლემების მოგვარების გზად, არსებული იერარქიის მოშლასა და დეცენტრალიზაციას ხედავენ. შესაბამისად, ისინი აანონსებენ შემდეგ რეფორმებს: იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მოქმედი შემადგენლობისათვის უფლებამოსილების შეწყვეტა; სასამართლოს დეცენტრალიზაცია და მისი დაკომპლექტების უფლებამოსილების ხალხისათვის გადაცემა; მოსამართლეთა უვაოდ დანიშვნის 2017 წლიდან გაფორმებული ყველა აქტის გაუქმება; სასამართლო მარშალის ინსტიტუტის შექმნა; უზენაესი და საკონსტიტუციო სასამართლოების გაერთიანება; სააკელაციო და უზენაესი სასამართლოების კოლეგიების უმრავლესობის ამერიკის და ბრიტანეთის სასამართლო სისტემის მიერ არჩეული მოსამართლეებით დაკომპლექტება; გარკვეული ტიპის საქმეებზე აშშ-ს უზენაესი სასამართლო გადაწყვეტილებების სამართლებრივ პრეცედენტებად აღიარება; ადმინისტრაციული არბიტრაჟის დანერგვა; ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის გაძლიერება და მისი ყველა საპატიმრო საქმეზე გავრცელება; სამოქალაქო დავების განხილვის ვადების შემცირება; მოწმეთა მხოლოდ მოსამართლის თანდასწრებით დაკითხვის წესის სრულად ამოქმედება; პირველ

ODIHR Report, Second Report on the Nomination and Appointment of Supreme Court Judges in Georgia, June – December 2019, ხელმისაწვდომია: <http://bit.ly/33tmwYx>; ასევე, European Commission, “Joint staff working Document Implementation Report on Georgia”, par.2.3 Justice, freedom and security, ხელმისაწვდომია: <http://bit.ly/2UeDzJC>, ვრცლად იხ. : სახალხო დამცველი, Monitoring Report on the Selection of Supreme Court Judicial Candidates, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/2Y6UHmz>.

ინსტანციაში მოსამართლის საკუთარი სურვილით (ბრალდებულის/მოსარჩელის მიერ) არჩევის წესის შემოღება; ქალთა, განსაკუთრებით კი, ეთნიკურ უმცირესობათა ჯგუფს მიკუთვნებულ ქალთა გაძლიერება და მათთვის მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობის ხელშეწყობა.³⁷

ზემოაღნიშნული ჩამონათვალი საკმაოდ ფართოა და მრავალ ძირეულ ცვლილებასთანაა დაკავშირებული, თუმცა პოლიტიკური პარტიები არ აკონკრეტებენ, თუ რა სამართლებრივი ინსტრუმენტები და ფინანსური რესურსები იქნება გამოყენებული ჩამოთვლილი მიზნების მისაღწევად, ან რა დრო დაჭირდება აღნიშნული გეგმის განხორციელებას; როგორი იქნება საკითხების პრიორიტეტულობა და შესაბამისად, მათი განხორციელების თანმიმდევრულობა. კითხვის ნიშნებს აჩენს უცხოეული მოსამართლეების დანიშვნაზე განაცხადი, რადგან ამ საკითხს თან ახლავს როგორც პოლიტიკური, ისე ადმინისტრირების თვალსაზრისით არსებული არაერთი გამოწვევა: რამდენად სწორია, სახელმწიფომ მართლმსაჯულების განხორციელება გადაანდოს სხვა სამართლებრივ სისტემაში აღზრდილ იურისტებს; როგორ გაველნას იქონიებს ეს გადაწყვეტილება ქართული სამართლის და სამართლებრივი კულტურის განვითარებაზე; როგორ და რა კრიტერიუმებით უნდა შეირჩნენ ასეთი უცხოელი მოსამართლეები; რა ვადაში შეძლებენ ისინი ქართულ სამართალწარმოებასთან ადაპტირებას და რა მექანიზმებით იქნება დაზღვეული უკვე უცხოელ მოსამართლეებზე პოლიტიკური თუ სხვა ტიპის გავლენების მოხდენა. მიუხედავად იმისა, რომ ჩამოთვლილ კითხვებზე პასუხების გაცემა სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია, არც ერთი პარტია არ საუბრობს დეტალურად, როგორ აპირებენ დასახული გეგმის შესრულებას.

კიდევ ერთი საკითხი, რაზეც ყურადღების გამახვილება მნიშვნელოვანია - მოსამართლეების არჩევითობის საკითხია. ეს მოდელი მსოფლიოს არაერთ ქვეყანაში არსებობს, მათ შორის ამერიკის რამდენიმე შტატში. თუმცა, მოსამართლეების არჩევითობა ამ ქვეყნებში დაბალანსებულია არჩევითი მოსამართლეების ძალიან მკაცრად შემოზღუდული განსჯადობით, მათი განსახილველი საქმეების ადმინისტრაციული ბუნებით და სხვა მექანიზმებით. ჩვენს შემთხვევაში, პოლიტიკური პარტიები არ აკონკრეტებენ, როგორი საქმეების განმხილველი მოსამართლეების არჩევითობას გვთავაზობენ; საერთოდ რა პრობლემის მოგვარებას ისახავენ მიზნად ამ სიახლის დანერგვით; ამ პროცესში როგორ იქნება დაზღვეული,

³⁷ ვრცლად ოპოზიციური პარტიების შეთანხმების შესახებ, იხ. ბმული: <https://bit.ly/359vGe3>; ასევე, იხ: პარტია „ევროპული საქართველო - მოძრაობა თავისუფლებისთვის“ საარჩევნო პროგრამა, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3lSIVYp>; პარტიის - „ნაციონალური მოძრაობა“ პოლიტიკური გეგმის შესახებ, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/2SVpUH7>; პარტია „გირჩი“, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3dH2izt>; პოლიტიკური პარტია „სტრატეგია აღმაშენებელი“, საარჩევნო პროგრამა, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3o2pfBU>.

რომ თანამდებობაზე არ იქნეს არჩეული პოპულისტი მოსამართლე, რომელიც ადამიანის უფლებების განუხრელად დაცვის ნაცვლად, პოლიტიკური კონიუქტურის მიხედვით მიიღებს გადაწყვეტილებას.

სასამართლო სისტემის რეფორმირებას ყურადღებას უთმობს **პოლიტიკური პარტია „ლელო“**.³⁸ პარტიის „მარშალის გეგმა“ რამდენიმე მიმართულებით აანონსებს რეფორმებს: სასამართლოს მართვის გამჭვირვალე და საზოგადოების წინაშე ანგარიშვალდებული სისტემის დანერგვა; პოლიტიკური და კლანური გავლენისგან დაცული იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს შექმნა; საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის „მინი სტრასბურგის“ ფუნქციის დამატება; სასამართლო გადაწყვეტილებების დროულობა და ახალი 400 სანდო მოსამართლით სისტემის დაკომპლექტება. აღნიშნული ჩამონათვალი მეტად ზოგადია და სამწუხაროდ, პარტიის პროგრამა არ შეიცავს უფრო დეტალიზებულ ინფორმაციას გასატარებელ ღონისძიებათა თაობაზე. კერძოდ, როგორ უზრუნველყოფს „ლელო“ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს გათავისუფლებას კლანური მმართველობისგან; რა გზებით და პროცედურით ინიშნება ახალი 400 მოსამართლე თანამდებობებზე; რას გულისხმობს საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის „მინი სტრასბურგის“ ფუნქციის დამატება და ზოგადად, საკონსტიტუციო სასამართლოს პოლიტიკური გავლენებისგან გასათავისუფლებლად როგორი ხედვა აქვს პარტიას.

“ეკა ბესელია - სამართლიანობისთვის” ასევე საუბრობს სასამართლო სისტემის რეფორმირებაზე. პარტიის გეგმა შედარებით დეტალურია და რამდენიმე ნაბიჯს მოიცავს: კონსტიტუციით, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ფორმირებისა და გადაწყვეტილების მიღების წესის ახლებურად დარეგულირება; საბჭოს ხელახალი დაკომპლექტება; საბჭოს საქმიანობაში არამოსამართლე წევრების როლის გაზრდა; მოსამართლეთა უვადო არჩევის წესის დროებით შეჩერება; უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეების არჩევის წესის დახვეწა; იუსტიციის უმაღლესი სკოლის რეფორმა და მინიმუმ 100 ახალი მოსამართლის დანიშვნა; მოსამართლეთა დისციპლინური პასუხისმგებლობის მექანიზმის იუსტიციის საბჭოსგან დისტანცირება.³⁹

სამწუხაროდ, **„ქართული ოცნება - დემოკრატიული საქართველო“** მართლმსაჯულების საკითხზე უკიდურესად ფრაგმენტული პოზიციები აქვს და ყურადღებას ამახვილებს მხოლოდ ტექნიკურ საკითხებზე, კერძოდ, სამართალწარმოების ვადების შემცირებაზე, ან სასამართლო სისტემაში კადრების

³⁸ პოლიტიკური პარტია „ლელო“, „მარშალის გეგმა“ - საქართველოს რეკონსტრუქციის პროგრამა, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3k4cgNZ>.

³⁹ პარტია „სამართლიანობისთვის“ ლიდერის, ეკა ბესელიას ინიციატივა სასამართლო რეფორმის შესახებ, ხელმისაწვდომია: <https://bit.ly/3kadXTI>; ვრცლად პარტიის „სამართლიანობისთვის“ პოლიტიკური გეგმის შესახებ იხილეთ: <https://bit.ly/2SSLKet>.

კვალიფიკაციის ამაღლებაზე.⁴⁰ „ქართული ოცნება“ კვლავაც არ აღიარებს მართლმსაჯულებაში არსებულ ფუნდამენტურ პრობლემებს და არაფერს ამბობს სისტემის პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის უზრუნველყოფაზე, კლანური მმართველობისგან გათავისუფლებაზე, ინდივიდუალური მოსამართლეების გაძლიერებაზე თუ სხვა ფუნდამენტურ საკითხებზე.

პარტიების საარჩევნო ხედვების შეფასება ცხადყოფს, რომ ძირითადი ოპოზიციური სუბიექტები თანხმდებიან სასამართლოში „კლანური მმართველობის“ არსებობაზე. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ სწორედ ამ საკითხის ირგვლივ გაერთიანდნენ ოპოზიციური პარტიების ნაწილი, თუმცა მათი ხედვა მეტ კონკრეტიკას და განხორციელების დეტალიზებულ გეგმებს საჭიროებს. როგორც აღინიშნა, „ქართული ოცნება“ სრულ იგნორირებას უკეთებს მართლმსაჯულების სისტემაში არსებულ მძიმე მდგომარეობას და მხოლოდ ფრაგმენტულ და უკიდურესად ზედაპირულად ხედვებს გვთავაზობს ამ მიმართულებით განსახორციელებელ რეფორმებზე.

⁴⁰ ვრცლად პარტიის პოლიტიკური გეგმის შესახებ იხილეთ, „დემოკრატიული მმართველობა - ანგარიში და სამომავლო გეგმა“: <https://bit.ly/31c7Pt0>.